מתניתין קשיתיה מאי איריא דתני עומד אבל לא יושב שמע מינה דנכסי מבקר אסורין על החולה אמר ריש לקיש רמז לביקור חולין מן התורה מנין שנאמר אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל אדם וגו' מאי משמע אמר רבא אם כמות כל האדם ימותון אלה שהן חולים ומוטלים בעריסתן ובני אדם מבקרים אותן מה הבריות אומרים לא ה' שלחני לזה דרש רבא אם בריאה יברא ה' אם בריאה גיהנם מוטב תהיה אם לאו יברא ה' איני והא תניא שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם אלו הן תורה ותשובה גן עדן וגיהנם כסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח תורה דכתיב ה' קנני ראשית דרכו וגו' תשובה דכתיב בטרם הרים יולדו ותחולל וגו' תשב אנוש עד דכא וגו' גן עדן דכתיב ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וגו' גיהנם דכתיב כי ערוך מאתמול תפתה כסא כבוד דכתיב נכון כסאך מאז בית המקדש דכתיב כסא כבוד מרום מראשון שמו של משיח דכתיב יהי שמו לעולם וגו' אלא הכי קאמר אי איברי ליה פומא מוטב ואם לא יברא ה' והכתיב אין כל חדש תחת השמש הכי קאמר אי הכא לא מקרב פומא להבא ליקרב דרש רבא ואמרי לה אמר ר' יצחק מאי דכתיב שמש ירח עמד זבולה שמש (א) וירח בזבול מאי בעיין והא ברקיע קביעי מלמד שעלו שמש וירח מרקיע לזבול ואמרו לפניו רבונו של עולם אם אתה עושה דין לבן עמרם אנו מאירים ואם לאו אין אנו מאירין באותה שעה ירה בהן חיצים וחניתות אמר להם בכל יום ויום משתחוים לכם ואתם מאירים בכבודי לא מחיתם בכבוד בשר ודם מחיתם ובכל יום ויום יורין בהן חיצין וחניתות ומאירים שנא' לאור חציך יהלכו וגו' תניא ביקור חולים אין לה שיעור מאי אין לה שיעור סבר רב יוסף למימר אין שיעור למתן שכרה אמר ליה אביי וכל מצות מי יש שיעור למתן שכרן והא תנן הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות אלא אמר אביי אפי' גדול אצל קטן רבא אמר אפי' מאה פעמים ביום אמר רבי אחא בר חנינא כל המבקר חולה נוטל אחד מששים בצערו אמרי ליה אם כן ליעלון שיתין ולוקמוה אמר ליה כעישורייתא דבי רבי ובבן גילו דתניא רבי אומר בת הניזונית מנכסי אחין נוטלת עישור נכסים אמרו לו לרבי לדבריך מי שיש לו עשר בנות ובן אין לו לבן במקום בנות כלום אמר להן ראשונה נוטלת עישור נכסים שניה במה ששיירה שלישית במה ששיירה וחוזרות וחולקות בשוה רב חלבו חלש נפק (ב) (אכריז) רב כהנא

ר"ן

על המבקר נכנס לבקרו אפי' יושב דישיבה נמי מיותיה דחולה הוא ולא אדריה דבהכי ניחא ליה אבל חולה בנו לא יכנס לביתו כלל אלא שואלו בשוק ומיהו דוקא היכא דאדריה חולה למבקר דאומדן דעתא הוא דמן מיותיה לא אדריה אבל היכא שהמבקר אסר על עצמו נכסיו של חולה לא יכנס לביתו כלל דבכי האי גוונא ליכא אומדנא הדין הוא דינא דנכסי חולה אסורין על המבקר והיכא דנכסי מבקר אסורין על החולה נכנס לבקרו עומד משום דמחויב לעשות בחנם ומצוה דיליה קעביד ואידך ממילא קא מתהני אבל לא יושב ואפילו במקומות שמחמירין על עצמן שלא ליטול שכר אפי' על הישיבה משום גזירה שמא ישהא בישיבה · וכי אמרינן בנכסי מבקר אסורין על החולה דנכנס לבקרו עומד משום דמצוה דנפשיה קעביד ואידך ממילא מתהני הני מילי בכי האי גוונא דהנאה ממילא היא אבל היכא דיהיב ליה מידי כיון שהוא מהנהו ממש מיד ליד ולא גרמא היא אסור והיינו דתנן לקמן בפרקין (דף מג:) המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך אצל חנווני הרגיל אצלו ויאמר לו וכו' וכן היו מהלכים בדרך ואין לו מה יאכל נותן על גבי הסלע דוקא בכה"ג שרי אבל מידו לידו לא ואף על גב דמצוה קעביד וטעמא דמילתא כדאמרינן דדוקא הנאה דממילא שריא במקום מצוה אבל הנאה דבידים לא : ובני אדם מבקרין אותן · והיינו דכתיב ופקודת כל אדם יפקד עליהם : שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם · כלומר שעלו במחשבה להבראות קודם שנברא העולם שא"א לעולם בלא הם וכדאמרי' שמחשבתן של ישראל קדמה לכל ועל כרחך לא נברא העולם בלא גיהנם לצורך הרשעים : אי לא מקרב פומא להכא ליקרב · וקריבה בעלמא ליהא בכלל "אין כל חדש" : והא ברקיע קביעי · כדכתיב ויתן אותם אלהים ברקיע השמים וזבול למעלה מן הרקיע הוא כדאיתא בפ' אין דורשין (חגיגה יב:) : אם אתה עושה דין לבן עמרם · ממחלוקתו של קרח ומשמע להו דהאי קרא במחלוקתו של קרח מדריש משום דבילאת מצרים ובקריעת ים סוף משתעי בספר חבקוק וכתיב ביה מחצת ראש מבית רשע ומשמע להו דהיינו קרח וכתיב בתריה שמש ירח עמד זבולה : בעישורייתא דרבי · שכל אחת נוטלת עישורה מנכסים שנותרו אחר שנטלה אותה שלפניה עישור שלה וכן נמי כל אחד מן המבקרין נוטל אחד מששים מן החולי שנשאר לחולה אחר שבקרו אותו שלפניו : ובבן גילו · שנולד המבקר במזלו של חולה : וחוזרות כולם וחולקות בשוה · שכיון שכבר אחת באו ליטול איטו בדין שיהא חלקן של ראשונות יותר מן האחרונות : בא"ש

רש"י

מתניתין קשיתיה · מדוקיא קא משמע ליה : מאי איריא דתני עומד אבל לא יושב · והרי (ג) (אין) מבקר אסור בנכסי חולה : אלא שמע מינה וכו' · וא"ת מאי טעמא דשמואל דמתרץ לה הכי לוקמא כדעולא הא לא קשיא דשמואל לא מוקי לה כדעולא דקסבר האי שיטיא דחיקא היא : ופקודת כל אדם · שבני אדם מבקרין אותן : לא ה' שלחני לזה · לפי שהיו עדת קרח מלעיגין עליו ואומרים שהיה משה אומר להם מדעתו בלא ציווי של מקום : ואם לאו · שאין גיהנם נברא עדיין : איני · מי מספקא ליה למשה : כי ערוך מאתמול תפתה · איזהו יום שיש לו אתמול ולא שלשום כלומר שהיה לו לפניו ולא לפני פניו הוי אומר זה יום שני שבו נברא גיהנם : אלא ה"ק · אי הכא אין לו פומא ואי לא מקרב הכא יקריבנו המקום : והא ברקיע קביעי · למטה מזבול כדאמרי' במסכת חגיגה (דף יב:) : אם אתה עושה דין לבן עמרם · מקרח ועדתו : ובכל יום ויום · מאותו יום ואילך אינן יוצאין מפני שמשתחווין להם עובדי כוכבים עד שמורים בהן חיצים וחניתות : ואפי' גדול אצל קטן · שלא יאמר לא אבקר אלא גדול כמותי : אין לו שיעור · דמצוה בקטן כמו בגדול : ליעיילו שיתין ולוקמוה · יכנסו ששים בני אדם כאחת לבקרו ויטול כל אחד ואחד מששים בצערו ומיד מתרפא : כעישורייתא דבי רבי · דאמר מי שיש לו עשר בנות ובן אחד הראשונה נוטלת עישור נכסים והשניה במה ששיירה וכן לכולן ומפרש בהש"ס ירושלמי כמלאו בנות שנוטלות במנה תרי תילתי פחות ליבחר, והאי תלתא ומוסיף ליבחר (ד) גבי חולה (נמי) מבקר הראשון נוטל אחד מששים בחליו והשני א' מששים במה ששייר : ובבן גילו · בחור כמותו או זקן לזקן : וחוזרות כולן וחולקות בשוה · מילתא אחריתי (ה) היא דהיכא דילאו ליטול כאחת כל אחת נוטלת עישורה במה ששיירה חבירתה ואז חולקות בשוה אבל לשבאו ליטול זו אחר זו לא :

בא"ש

עין משפט נר מצוה

מא א ב ג מיי' פ"ד מהל' אבל הל' ד סמג עשין מדברי סופרים ב טוש"ע י"ד סי' שלה סעיף ג :

מא ד מיי' פ"ב מהל' אישות הל' ד סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סימן קיג סעיף ד :

תוספות

מתניתין קשיתיה · ואוקמא להעמידה בנכסי מבקר אסורים על החולה : ופקודת כל אדם · שבני אדם מבקרין אותם :

[נ"ל תנא בקור חולים אין לו שיעור אפילו גדול אצל קטן ואפילו מאה פעמים ביום אמר ר"א כ"ה וכו']

פי' הרא"ש

מתני' קשיתיה · אמאי תני עומד אבל לא יושב דתהוויהו מיותיה ניניהו, וטעמא דעולא דקאמר משום דאפסר בעמידה, לית ליה לשמואל : רמז לביקור חולים מן התורה · פי' רמז מפורש דהא דדרשינן ליה [ב"ק ק' ב"מ ל:] מילכו בה" איתו מפורש : ערוך מאתמול · היינו קודם שנברא העולם : תפתה · היינו גיהנם שכל המתפתה בילרו נופל שם : תשב אנוש עד דכא · ובקרא דקמיה כתיב בטרם הרים יולדו ותחולל ארץ ותבל : בת הניזונת מן האחים · בתנאי כתובה שכן כתב לה בנן נוקבן דיהוויין ליכי מינאי כו' : נוטלת עישור נכסים · לפרנסת נשואיה : ובבן גילו · שנולד במזלו :

סנהדרין קי' ע"ש · פסחים נד' · לבות פ"ב משנה א · [ב"מ ל:] · [נ"ל א"ל אביי לרבא] · כתובות סח: · במדבר טז · קהלת א · חבקוק ג

הגהות הב"ח (א) גמ' שמש ירח בזבול : (ב) שם רב חלבו חלש נפק רב כהנא אכריז רב חלבו : (ג) רש"י ד"ה מאי איריא וכו' והרי מבקר אסור בנכסי חולה אלא כצ"ל והד"א ותיבת אין נמחק : (ד) ד"ה כעשורייתא וכו' ומוסיף ליבחר לבן והכי נמי גבי חולה מבקר הראשון : (ה) ד"ה וחוזרות וכו' אחריתי היא דהיכא :